

A pasaréti Szent Antal Kórus Férfikara koncertje Szentendrén (Kovács Mária)	2. oldal
Bartók stílusának elemei Kocsár Miklós kórusműveiben - Tűzciterák 1973 (Ordasi Péter)	3-8. oldal
80 éve született Kocsár Miklós - Szakmai nap ünnepi hangversennyel (Kocsis Klára)	8-10. oldal
Verdi- Erkel- Wagner Gála győri hangversenye (Somogyváry Ákos)	11. oldal
Kitartunk? A Kecskeméti Kodály Kórus 125. éves jubileuma (Juhász Edit)	11-12. oldal
István Király Operakórus az Erkel Színház színpadán (Kőszegi Anikó)	13. oldal
Tehetséggondozás Kodály szellemében - 30 órás tanár-továbbképzési program (K. Udvari Katalin)	14-17. oldal
Zenei kincsek a Református Kollégium Nagykönyvtárában (Berkesi Sándor)	17. oldal
NépZeneSzó	
Hagyományörzés Hévízgyörkön (Dr. Gerzanic Magdolna)	18-19. oldal
EMB hirdetés	20. oldal

KONCERT SZENTENDRÉN

Párkai István Tanár Úr mindig meglep bennünket. Emlékszem, amikor Keszthelyen zongoraestje volt, vagy amikor ő vezette a Zeneakadémia nagykórusát és ritkán hallható műveket tűzött műsorra, és volt, hogy a Honvéd Művészegyüttes Férfikarával szerepelt Hollandiában. Ismerem a Tanár Úr igényességét, és tudom, ha ő kiáll vendégkarnagyként egy amatőr kórusal szerepelni, akkor már előre tudhatjuk, hogy ritka koncertélményben lesz részünk. Arról is tudok, hogy a '90-es években a pasaréti együttes volt az egyik első egyházi kórus, amelyik külföldi nemzetközi megmérettetésre vállalkozott, és hozott onnan pálmát. Mindez Déri András karnagyot (orgonista és operakarmester is) dicséri, aki ezúttal az orgonajátékos és zongorakísérő szerepét vállalta.

A pasaréti **Szent Antal Kórus Férfikara** (Déri András) „otthoni” koncertje után december 1-jén a szentendrei Péter-Pál templomban szólaltatta meg a XIII. sz.-től Poulenc művészetéig terjedő műsorát. Mindenképpen említést kíván, hogy ritka az a templomi vegyeskar, amelyiknek férfikari részlege önálló, nagyrészt 3 és 4 szolamú, nehéz darabokból álló hangversenyműsorról képes fellépni, köztük világi művekkel.

Így hát a hangverseny előtt már fölkészülhettem sajátos élményemre, és nem csalódtam.

Valószínűleg a Tanár Úrnak és a templomhoz szokott együttesnek közös óhaja teljesült, amikor úgy döntöttek, hogy a karzatról adják a koncertet. Ezt csak azért említem, mert sajnos, egyre elterjedtebb divat, hogy a szentélyt színpadnak használják együtteseink, pedig a régi építésű templomokban akusztikailag sokkal jobb minőségű a karzatról származó zenei hangzás. Arról nem is beszélve, hogy a kíséretes művek mindenképpen „hangszerközeli” elhelyezkedést kívánnak.

Régi angol mesterek – Tallis, Dunstable, VIII. Henrik és két ismeretlen szerző a XIII. ill. a XIV. sz.-ból – művei adták az első csokrot. Szövegük nagyrészt a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódik.

Bach „Sinfonia”, „Siciliano” és „Adventi korálfeldolgozás (Wachet auf, ruft uns Stimme)” megszólaltatója Csiszár Péter (szaxofon) és Déri András (orgona) volt. Ez is bizonyítékul szolgált, hogy Bach műveit bármely hangszerezen elő lehet adni. Mindnyájan tudjuk, hogy a szaxofon a XIX. században született, mégis hiteles interpretálója volt a 300 évvel korábban született zenealkotásnak.

Megint a kórus szólalt meg, ezúttal két Haydn-művet hallottunk zongora- (ezúttal elektromos) kísérettel. Ritkán hallható kórusok ezek, köszönjük Párkai Tanár Úrnak! A háromszolamú Haydn-darabok egyértelműen világiak, a kórus repertoárjába a Párkai-koncertek miatt kerültek be. Jó tudni, hogy van olyan egyházi kórusunk, amelyik repertoárját nem csak liturgikus szempontok szerint bővíti.

Ezután orgonaműveket adott elő Déri András Duprétól, majd Csiszár Péter Morricone „Gabriel's Oboe” c. darabját.

Az utolsó kórusblokkban először Poulenc „Assisi Szent Ferenc négy kis imádsága” c. lélegzetelállító ciklusát hallottuk, és a koncert Liszt „Anima Christi” c. ritkán hallható orgonakíséretes darabjával zárult.

Ugyanez a műsor ment 29-én Pasaréten, de szerencsém volt, és a jobb változatot hallottam.

Gratulálok az énekkarnak, hogy Párkai Tanár Úrral muzsikálhatott együtt, és várom, hogy Párkai Tanár úr megint megleljen bennünket valami sajátos koncerttel!

Kovács Mária

BARTÓK STÍLUSÁNAK ELEMEI KOCSÁR MIKLÓS KÓRUSMŰVÉBEN

TÜZCITERÁK (1973)

KOCSÁR MIKLÓS (1933) művészetében a hetvenes évek elejének Nagy László-sorozata egyre közérthetőbben és egyre magabiztosabban találja meg az új zenei nyelv kifejezési formáit. A *Három nőikar* stílusa kiérlelt és egységes, hangulatilag azonban változatos, egyes darabjai külön is megállnak, de ciklusként is előadhatók. Szerzőjük rátalált arra a hangzásvilágra, amely későbbi művekben valamilyen módon minden Kocsár-mű sajátja, s az utolsó darab, az *Ó, havas erdő némasága* máig a huszadik századi magyar nőikari repertoár legnépszerűbb darabja.

A *Tüzciterák* lezárni látszik ezt a folyamatot. „A következő év termése – Nagy László aranyfényű, ősi természetvíziója nyomán – a *Tüzciterák* kórusa. A nyelvújító zeneszerző látomásos műve az életmű egyik magaslati fennsíkjá. Terjedelmében is, a kórus elé állított magas követelményeiben is nagyszabású kompozíció.”¹

Vizsgáljuk meg a darabot a zeneszerzői eszköztár oldaláról, hogy – amennyire lehet – pontosan vehessük számba a megújított zenei nyelv örökölt és továbbfejlesztett elemeit, különös tekintettel a szöveg és zene kölcsönhatására. Erre két oldalról kapunk bátorítást. Elsőként a szerző nyilatkozatát idézem: „Fontosnak tartom az énekelhetőséget, ugyanakkor semmi újszerűségtől nem zárkózom el. S ennek egyensúlya az, amit keresek és kívánok, hogy megvalósuljon.”² A második megfontolás az esztétikai tartalom befogadásának folyamata felől teszi fontossá a kérdést. „A vokális zene képi szintje a költészet-zene sajátos közvetettségében, a poétikai alapformák szimbiózisában rejtetten vizuális. Láthatóságát mégis nyilvánvalónak tartjuk a dallam-szöveg viszony esztétikai információja során, míg az eszmei elvonás szinte a képi befogadással egyidőben történik meg.”³

Végigtekintve a Nagy László verseire írott kórusok szövegén biztosan állíthatjuk, hogy Kocsár Miklós fantáziáját elsősorban a természeti jelenségek és az azokat mozgató erők foglalkoztatják. A *Tüzciterákban* is felbukkanó szarvas-motívum („Vadak idege rezzen, / gímek bögnék, / zokognak a karcusú / selyem-gubó-ajkú / ünöknek,”) misztikus-szagrális közegbe vezet a mítosz és a ballada határán. Külön figyelmet érdemelnek az igék, amely köré érdekes történetet lehetne szöni: rezzen, bögnék, zokognak, lesnek, alig bírnak megállni, inognak, / összezenetnek, pengenek, bufognak, harmonikálnak, hegedülnek, süvítene, / ünnep van. Ám történet egyáltalán nincs a költeményben, csak állapot és folyamat. Az állatok (vadak, gímek, ünök) és növények (kikerics, ibolyák, csipkefák, sombokrok) különös szereposztásban jelennek meg. Ha felidézük, hogy a növény – eredeti névalakja: növevény – a növekedés, általában a folyamatszerűség kifejezője, az állat pedig az állapotszerűség, megérthetjük az igék

üzenetét. Az állatok az életet helyzetek, állapotok sorozataként élik meg, a változásokat félelemmel viselik, ezt fejezik ki az igék: rezzen, zokognak, lesnek, alig bírnak megállni – állandó menekülésre készek. A növények helyhez kötött élete egységes folyamat, összezenetnek, harmonikálnak és hegedülnek a változás hírére, az október közeledtére, mert létük maga a végtelen újjászületés a változásban. Muzsikálnak „a vadak örömére”, akiknek táplálékul és menedékkül szolgálnak. Így vesznek részt együtt, a maguk módján, a létezés örömeiben: „ünnep van, ünnep”.

A hatszólamú nőikar szerkesztése hűen követi a szöveg szerkezetét, a motetta hagyományos műfaja szerint új gondolathoz új zenei anyagot társít. Ezen az alapon műfaji meghatározása – a bartóki mintát követve – lehetne 'motetta profana'.

Már Palestrina motettáinak szövegeiben is kimutatható a szöveg egyes részleteit, jellemző fordulatait ábrázoló, láttató dallamvezetés. Kocsár zenéjében a dallamosság elsősorban a különböző mozgástípusok megrajzolásában játszik fontos szerepet – amint ezt már a *Tűz, te gyönyörű*-ben is megfigyelhettük. A *Tüzciterák* dallamvilágának legfontosabb jellemzője, hogy messzemenően figyelembe veszi az énekelhetőség szempontjait. Az egyes szövegek hangterjedelme kényelmesnek mondható, s a szerző gondosan ügyel arra, hogy ne terhelje az énekeseket nagy ugrásokkal. A legnagyobb dallamalkotó hangköz a tiszta kvint, egyetlen kivétel az alt szólam 109.-110. ütemében előforduló b' – cisz' szűkített szeptim.

A motívumok két típusát különböztethetjük meg a darab folyamán. Az első a Kocsárra oly jellemző egyetlen centrális hangból kicsírázó, igen kis hangterjedelmű zenei mag. Erről a típusról a Kocsár-kézjeggy című fejezetben külön szólunk. Itt csak annyit jegyzünk meg, hogy kezdeti formája egy kényes, ingatag állapot kifejezésére igen alkalmas (4. kottapélda).

TÜZCITERÁK

1. - 7. ütem:
Sostenuto

4. kottapélda

A *Tüzciterák* nyitómotívuma ezek között is a legszűkebb, a „rezzen” szó első tagjára eső szűkített terc (=nagy szekund) nemcsak a pillanatnyi mozdulat elmosódó kör-

¹ Gerencsér Rita., *Kocsár Miklós Magyar Zeneszerzők* 13. (Budapest, Mágus Kiadó 2001), 12.

² Zelky János beszélgetése Kocsár Miklóssal, Magyar Rádió, 1993.

³ Angi István, „A művészi tartalom megfoghatósága” in *Az esztétikum zeneisége* (Kolozsvár, KOMP-PRESS, 2001), 194.

vonaltól látványának hangképe, hanem egyben kijelöli az együtthangzás egész műre jellemző alapkövét, a nagy szekundot. A nagy szekund többszörös együttese az egészhangú skála szelvényének tekinthető. Híres, lépészetesen kiépülő példája Kodály Hegyi éjszakák I. részének kezdete. Kocsár változatos formákban használja a nagy szekund építőköveiből felrakott hangzásokat. Ritmikus metamorfózisai azonban a legkülönbözőbb érzelmi állapotok és karakterek megjelenítésére is képesek:

A habozás bizonytalansága a 28.-36. ütem terc-imitációjában (5. kottapéllda)

28.-36. ütem: TÚZCITERÁK

5. kottapéllda

és a várakozásteli izgalom a 61.-62. ütemben (6. kottapéllda),

61.-62. ütem: TÚZCITERÁK

6. kottapéllda

vagy a szél zúgása a 95.-97. ütem tercparhuzamos melizmájában, amely kistercre nyíló ambitusával (újabb példa az elhangolásra) a tiszta kvarttal magasabb variált ismétlésében (100.-102. ütem) még a szövegben szereplő tárulás gesztusát is hordozza (7. kottapéllda),

93.-102. ütem: TÚZCITERÁK

7. kottapéllda

mind új arcát mutatják a kezdő motívumnak. Mind ebben a Lisztől eredő, Bartók által is kedvelt és gyakran alkalmazott téma-transzformációs technikának továbbélését érezhetjük.

A másik egy olyan képlet, amely valamely alternáló distanciaskálára vezethető vissza. Ennek két fajtája talál-

ható a darabban. Az 1:3, 1:2 modell skálaszerű meneteivel imitációs szakaszokban találkozunk, míg az 1:5 modell hangjaiból inkább egy tiszta kvint által keretbe foglalt, körbenjáró dallam alakul (8. kottapéllda).

12.-14. ütem TÚZCITERÁK

8. kottapéllda

A két 1:5-ös modell hangkészlete összegezve a következő 1:2 modellskala hangjait adja ki (9. kottapéllda):

9. kottapéllda

(V.ö.: Bartók: Mikrokozmosz V. 109. Bali szigetén kezdete)

Az 1:2 modellskala-dallam imitációs feldolgozására példa a 19. ütemben kezdődő menet (10. kottapéllda):

19.-22. ütem: TÚZCITERÁK

10. kottapéllda

Az 1:3 modellskala példája különös módosulást mutat, a menet utolsó két lépése felcserélődik (11. kottapéllda):

81.-85. ütem: TÚZCITERÁK

11. kottapéllda

Ezzel kilép az eredeti rendszerből.

Az 1:3 modellskala másik elváltozása figyelhető meg a 46. ütemtől. Az „összenevetnek” szót háromhangos motívum-izék szekvenciájával hozzák a szólamok. Egy-egy szekvencia-tagban kis szekund és kis terc hangköz szerepel. A szekvenciát a szólampárok közös hangról kezdik, a kis szekundot tükröző, a kis tercet egyirányú mozgásban hozzák (12. kottapéllda):

TÚZCITERÁK

47.-50. ütem

12. kottapélda

Összevonva a következő vegyes hangkészletet kapjuk (13.- 14. kottapélda):

a) Szoprán 1:

TÚZCITERÁK - váltás az 1:2 modellről 1:3-ra

1 : 2 : 1 : 3 : 1 : 3

13. kottapélda

A modellváltás azáltal valósul meg, hogy a harmadik szekvens hangkészlete az előző kapcsolódáshoz képest félhangot „lecsúsztatva”, a fisz hang elhangolásával kezdődik.

b) Szoprán 2:

TÚZCITERÁK - lépésváltás az 1:2 modellben

1 : 2 : 1 : 2 : 1 : 2

14. kottapélda

A lépésváltás azzal valósul meg, hogy a harmadik motívum hangkészlete egy félhanggal „elcsúszik”. Az is felhívja figyelmünket a változásra, hogy a motívumkezdetek egymást tükröző váltóhangjai irányt váltanak. Mindkét esetben valamilyen mutáció, torzulás jelentkezik. Ezt a jelenséget Kárpáti János elhangolásnak nevezi. Frank Oszkár – nem kötve a jelenséget hangszer-technikai eredetűnek – általánosabban vetületnek nevezi⁴ az adott struktúrában belüli hangköz-módosulást.⁵

A mű egyetlen, jól körülhatárolható területén (60.

-76. ütem) találunk a fentiekől eltérő, hagyományosnak nevezhető pentaton dallamfordulatokat (15. kottapélda) a „piros-arany hangszerek” szövegre.

TÚZCITERÁK

65.-66. ütem:

15. kottapélda

Ha azonban az egész szakaszt egyetlen rendszernek tekintjük, kiderül, hogy jól beleillik a modellskálák logikai rendjébe. Kvart-melodikája és körben forgó dallamvonala az 1:5 modell dallamával rokonítja. Ez a dallam minden szólamon végigvonul a motetta-szerkesztés leghagyományosabb módján, kvart-imitációkban. Kezdőhangjai a szólamok belépésének sorrendjében: alt: kis h, mezzo: e', szoprán: a', alt: e', mezzo: a', szoprán: d'. Hangkészletüket összekapcsolva egy olyan periodikus hangrendszert kapunk, amelynek leírására a modellskálák mérőrendszere alkalmas (16. kottapélda), szomszédos fokai ugyanis felváltva nagy szekund és kis terc távolságúak, a félhang mértékegységével: 2:3 modell.⁶

16. kottapélda

A dallam négy hangos kezdő képlete („piros-arany” szövegre) szó – dó – lá – mi szolmizációval, megegyezik a Kodály Praeludiumának (17. kottapélda) codájában szereplő szekvenciázó fordulattal (középső sor):

PRÆLUDIUM

Kodály Zoltán

17. kottapélda

4. Kárpáti János, „Az elhangolás jelensége Bartók kompozíciós technikájában” in Bartók-analitika – Válogatott tanulmányok (Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2004), 128-129.

„... minden olyan jelenséget, melyben valamely reális vagy imaginárius zenei kép, azaz hangstruktúra részleges megváltoztatása következtében bizonyos torzulás jön létre, elhangolásnak tekinthetünk.

A torzulás szó a jelenség másik, immár nem gyakorlati, hanem átvitt, esztétikai értelmű gyökerére is figyelmeztet. A 19. század zenéjében – elsősorban Lisztnél – figyelhető meg az a variációs módszer, melynek lényege a téma vagy motívum „térbeli” kiterjedésének – hangközstruktúrájának – nagyobbítása vagy kisebbitése. Természetes és logikus kiterjesztése ez az időbeli relációk, azaz ritmusértékek augmentációjának és diminúciójának. A hangközstruktúra tágítása, illetve szűkítése bizonyos esetekben a struktúra torzításának hatását kelti, különösen ha a változás részleges, vagyis csak a struktúra egy részét érinti.”

5. Frank Oszkár, Bevezető Bartók Mikrokozmoszának világába (Budapest: Zeneműkiadó, 1977), 55.

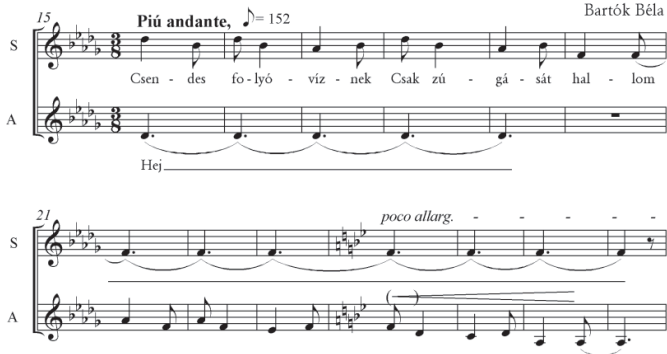
6. Varga Bálint András, „Kocsár Miklós” in 3 kérdés 82 zenszerző (Budapest: Zeneműkiadó, 1986), 186:

„1964 óta bibelődöm a hangközökkel. Elkezdtem fölterképezni őket a magam számára. Abból indultam ki, hogy a sok kisszekund, nagyszseptim és nóna, ami Webern zenéjét jellemzi, számomra idegen. Túl feszes, vagy túl szűk, vagy nem is tudom, micsoda. Nem tudtam lemondani róla, hogy az összes többi hangközt is kipróbáljam. Így találtam rá a szext-szekund kombinációra, ami igen jellegzetes hangközöm lett. De kísért munkám során a kvint, a tritonuz és a tercek is, valamint ezek különböző kombinációi. Vannak műveim, amelyekben csak az egyikkel vagy másikkal élek, másokban, mint például a Tűzciterák című kórusműben, egy kvint távolságon belül az összes hangközkapcsolatot végigjáróm. Így jöttem rá, a „Csiszkefák pengenek” – részről arra a nagyszekund-kisterc sorozatra, ami egyfajta pentaton modell, és végtelenítve mind a tizenkét hangot kiadja. Ezzel a pentaton modellel azután egy csomó gyermekkart írtam, Csanádi Imre verseire. Négy füzet már el is készült belőle.” K. M. nyilatkozata.

és a szekvencia összesített hangkészlete ugyanazzal a 2:3 modellel jellemezhető. De rokonságot tart Bartók: *Senkim a világon* című kórusának „Csendes folyóvíznek csak zúgását hallom” szövegű részével (18. kottapélda) is:

SENKIM A VILÁGON

Bartók Béla

18. kottapélda

Az együtthangzásokat a homofon és polifon szerkesztésmód kétféle közegében különböző módon jellemezhetjük. A homofon szerkesztésmódban a hangzat statikus minősége a kifejezés fő eszköze. A polifon szakaszokat a dallamok lineáris vonalvezetése, aszinkron dinamikus hullámzása élte, ahol az együtthangzás alárendelt, járulékos szerepet játszik, azaz a dallamvezetés logikája elsőbbséget élvez.

A *Tűzciterák*ban a szerző már a darab elején bejelenti az együtthangzás egyik legjellemzőbb mértékegységét, a nagy szekundot: a kezdőmotívum pillanatnyi szűkített terc/nagy szekund hangköze a centrális hang alsó és felső váltóhangjaként keletkezik.

A nagy szekund többszörös együttese az egészhangú skála szelvényének tekinthető. Híres, lépcsőzetesen kiépülő példája Kodály Hegyi éjszakák I. részének kezdete. Kocsár változatos formákban használja a nagy szekund építőköveiből felrakott hangzásokat. A 7. ütem *aisz - c - e - fisz* képletében megkétszereződik a még hiányos hangzat, de a 9. ütemben az egészhangú skála hat különböző hangja közül öt együtt „rezzen”, majd a 10. ütemben el is fogy. Érdekes megfigyelnünk, hogy mindkét nagyszekund-halmaz hiányos: a négy hangos képlet közepéből, az öt hangos képlet széléről hiányzik egy hang, éppen a *d*, ami majd a csúcsponton, a 119. ütemben felzengő D-dúr akkord alaphangja (19. kottapélda).

Hiányzik: Hiányzik:

(19. kottapélda)

A 9. ütem szopránjában a váltóhangos közelítés megkettőződik azáltal, hogy immár két centrális hangból (*a* és *h*) indul a két szoprán szólam. Ugyanez a tükröző váltóhang-használat hoz nagyszekund-halmazokat a 46.-49. ütemben és hiányos változatokat a 80.-81. ütemben (20. kottapélda):

TŰZCITERÁK

46.-49. ütem:

Két nagyszekund halmazai dominálnak

A nagyszekund alapú együtthangzások típusai növekvő ambitussal:

80.-81. ütem:

a) teljes

b) hiányos

20. kottapélda

Az együtthangzás jelentős eleme a vokális zenében a szólamok párhuzamos vezetése, és az, hogy mely hangközök párhuzama milyen közegben, milyen módon, milyen gyakran és milyen hosszan szerepel, a stílus jellemző tulajdonsága. A tonális-funkciós zene homofon és polifon szerkesztésmódban egyaránt gyakran él a terc- és szextpárhuzamokkal. A tercpárhuzam („tercelés”) még egyes népek zenéjének előadói gyakorlatában is szerepel. A tonális tercpárhuzam, amelyben a kis és nagy tercek a hangnem fokait követve váltakozva szerepelnek, mindig könnyen énekelhető. A reális tercpárhuzam azonban idegen a hagyományos hétfokú hangrendszerekben, ezért hosszabb menetük intonációs szempontból kényes. A *Tűzciterák* gyakran változó hangköz-strukturái között kevés tér marad a tercpárhuzamoknak, de éppen a címszó kiemelésének eszközeként kerül sorra a 67.-71. ütem szoprán és mezzo szólamában (21. kottapélda), majd egy tiszta kvarttal magasabban a 77.-80. ütemben.

TŰZCITERÁK

67.-71. ütem:

21. kottapélda

A nagytercek itt tulajdonképpen csak egy váltóhangos ingamozgást végeznek. A párhuzamosan vezetett szólamokkal az altban egy hangsúlyosan kontrasztáló ellenszólamot állít szembe. A menet egy e-moll hármashangzattal indul, de a 70-71. ütem súlyán ismét a nagy szekund építőkövekből alakul ki a hangzat (*e - gisz - b, fisz - gisz - b*).

Ritkán fordul elő, hogy csak a tercpárhuzam alkossa a zenei szövetet, de néhány ütemnyi területen erre is akad példa (22. kottapélda):

93.-102. ütem:

TÚZCITERÁK

skar - lát vö - rö - sen zúg - va,
skar - lát vö - rö - sen zúg - va,
szél ö - lén ki - tá - rul - va,
szél ö - lén ki - tá - rul - va,

22. kottapélda

A 95.-97. ütemekben magára marad a kis tercek párhuzama a két alsó szólamban. A 98. ütemtől a fokozás nemcsak a tiszta kvarttal magasabb fekvésben nyilvánul meg, hanem a párhuzam szűkmenetes imitációjában is kifejezésre jut. A menet öt ütemnyi egysége ismét az 1:2 modellskála hangjait használja.

A korábbi nagy terces párhuzamokhoz képest (51.-54. ütem, „október óriás ibolyái” és a fent idézett 67.-71. ütemek) az is különbség, hogy a menet egy lépéssel bővült. A következő imitációkkal sűrűn átszótt szakasz (103.-119. ütem) skálamenetes dallamaiban megtartja az 1:2 modellt (23. kottapélda). Párhuzamos mozgásai eleinte a két kis terctnyi tritonuszokban haladnak, s csak az imitáció további sűrűsödésével alakulnak át kis terces párhuzamokká. A hallgató elsődleges élménye mégsem a párhuzamos mozgások követése, hanem valami egészen más tünemény: a kavargó szólamokból felseljő alfa-akkord.

103.-119. ütem:

TÚZCITERÁK

som-bok-rok har-mó-ni-kál-nak, bok-rok, á-gak ma-ga-san,
sü-vi-tenek, sü-vi-tenek a va-dak ö-rö-mé-re,
sü-vi-tenek, sü-vi-tenek mert
sü-vi-tenek, sü-vi-tenek mert

23. kottapélda (CD melléklet 2.)

A moll kvartszext felbontások, mint témafejek önmagukban is kiadják az alfa-akkord delta-szelvényeit (24. kottapélda):

c-moll + a-moll = a δ

esz-moll + c-moll = c δ

c-moll + fisz-moll = fisz δ

24. kottapélda

A lehajló hármashangzat-felbontásokkal szembeforduló tizenhatod mozgású 1:2 modellskála menetbe foglalt mi – szó – lá – dó' (3 : 2 : 3) képlet a témafejet kiegészítve ugyancsak δ -akkord formát mutat (25. kottapélda):

a-moll + 3 2 3 = fisz δ

25. kottapélda

A különböző hangnemközi modellskálák és nagy szekund-halmazok hangzásvilága döntően megváltozik, a darab végére új rend alakul ki, funkciós előkészítéssel (26. kottapélda):

114.-119. ütem:

TÚZCITERÁK

poco meno

allarg. maestoso

sü-vi-tenek, sü-vi-tenek a va-dak ö-rö-mé-re,
sü-vi-tenek, sü-vi-tenek mert
sü-vi-tenek, sü-vi-tenek mert

Atmenet a tonális közegbe: d: VI. $\overset{9b}{V} \overset{7}{IV} I^\sharp$

26. kottapélda

A 119. ütemtől (Maestoso) a dúr hármások ünnepi fénye uralja az együtthangzást. A homofon szerkezetet csak lazítja, de egy pillanatra sem homályosítja el a váltóhangos kötőelemek ritmikus játéka. Az ütem súlyokat elfoglaló dúr hármások a nagy szekund halmazait a súlytalan ütemrészekre szorítják.

A d orgonapont felett ezek a váltóhangok által létrehozott három nagy szekundos ($b' - c'' - d'' - e''$) együtthangzó képletek az alt 1-ben render visszatérő g' hanggal együtt szubdomináns funkciót képviselnek. A két akkordtípus hangjait egyetlen hangsorba rendezve ráismerhetünk a heptatónis szekunda egyik Kodály által is igen kedvelt moduszára, a kuruc hangsorra. (27. kottapélda):

TŰZCITERÁK

124.-125. ütem:

A 124.-125. ütem hangkészlete:

27. kottapélda

A következő ütempár ugyanúgy kezdődik, de a második üteme különös fénytörést szenved (28. kottapélda):

TŰZCITERÁK

126.-127. ütem:

28. kottapélda

A 127. ütem hangkészlete megegyezik Bartók Cantata profana-jának kezdetével (29. kottapélda):

A 127. ütem hangkészlete:

29. kottapélda

Vallomással ér fel, ahogyan párba állítja őket a 126.-127. ütem, s a tetőpontra a sok bartókos elem kaleidoszkópjából a kodályi hangrendszerben emelkedik ki az ünnep fénye, az utolsó ütemekben felidézve és magába foglalva a korábbiakat, mintázva az utat, amint az élet a természetből a történetiségbe megy át, s ott egybefonódik.

A *Tűzciterák* jelentőségét a bemutató krónikása, Kroó György⁷ lelkesült kritikája így írja le:

„A költői képek megelevenednek, a festői ötleteknek érzelmi kifutásuk van, a szólamszámok bővülése, szűkülése is igazítja a hangulatunkat. A tetőpontra felragyog az égbolt („ünnep van”), de, mint a gyönyörű befejezés érzetű, mégiscsak októberi ez az ég. Az ihletett, szép kompozíció nagy nyeresége hangversenyéletünknek.”

Ordas Péter

Szakmai nap ünnepi hangversennyel

80 ÉVE SZÜLETETT KOCSÁR MIKLÓS

Kitűnően érvényesülő, plasztikusan megnyilvánuló pedagógiai szándék és a karvezetői munkában jól hasznosítható remek előadások jellemezték a hazai karvezetők számára megtartott idei szakmai napot.

A KÓTA által szervezett egész napos rendezvényt november 17-én a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban tartották. Az eseményen az ország különböző településeiről érkező csaknem száz kicsinyek kórusa, gyermekkórus, ifjúsági és felnőtt egyszemű és vegyes kórus élén álló karvezető vett részt. Az összejövetel pedagógiai célja az volt, hogy a karvezetők az elhangzó előadásokból és az egymással folytatott eszmecserék révén bővítsék szakmai tapasztalataikat és repertoárjukat. A szakmai napon

három kottakiadó – EMB, Kontrapunkt, Carus Verlag – is részt vett, egyrészt előadással, másrészt kiadványaik bemutatójával egybekötött árusítással. A rendezvény egyúttal tisztelgés volt az idén 80 éves Kocsár Miklós zeneszerző előtt, ezért az egész napos rendezvény este a zeneszerző tiszteletére adott ünnepi hangversennyel, szerzői esttel zárult, amelyen az ünnepelt is megjelent.

A szakmai nap minden egyes előadása figyelmet érdemlő volt. Már az egyes előadások sorrendjében is gondos pedagógiai szándék érvényesült, hiszen úgy követték egymást az előadások, hogy azok a zenei képzés és a kóruséneklés életkori és nehézségi fokozatosságát is tükrözzék, az egyes lépcsőfokokon egyre feljebb jutva, a legkisebbektől a legnagyobbakig. Ugyancsak tudatos pedagógiai módszertani szándékról tanúskodott az, hogy a rendezvény nem rögtön előadásokkal, hanem a résztvevők számára tartott félórás beénekléssel kezdődött, amelyet *Mindszenty Zsuzsánna* karnagy vezetett professzionális szaktudással és energikus jókedvet sugár-

7. Kroó György, „Új kórusművek” *Élet és Irodalom* 17/32 (1974. aug. 10., 13.)

zó, ráhangolódást megteremtő irányításával. A beéneklésen szóbeli pedagógiai utasítások nem hangzottak el, annál beszédesebb volt a beéneklés egymás után következő fázisaiban érvényesülő nehézségi fokozatosság, amely önmagában is pedagógiai útmutatóként szolgált. Eszerint a karvezetőnek a beéneklésben nemcsak a szokásos hangképző gyakorlatokkal kell törőnie – ezekből épp ezért most nem is kaptak a résztvevők –, hanem azzal a többnyire elhanyagolt, másodrangúként kezelt tényezővel is, amelyre általában kevesebb figyelmet szoktak fordítani a karvezetők, hogy az egyszerűtől, a könnyűtől, vagyis az egyszerű szövegtől indulva a kánonon át fokozatosan érkezzenek el a legnehezebbig, a legbonyolultabbig, vagyis a többszólamú művek előadásának készségéig. **Mindszenty Zsuzsánna** ezt konkrét példán szemléltetve úgy mutatta be, hogy elsőként egyszerű szövegtől indulva a kánonon át fokozatosan érkezzenek el a legnehezebbig, a legbonyolultabbig, vagyis a többszólamú művek előadásának készségéig. **Mindszenty Zsuzsánna** ezt konkrét példán szemléltetve úgy mutatta be, hogy elsőként egyszerű szövegtől indulva a kánonon át fokozatosan érkezzenek el a legnehezebbig, a legbonyolultabbig, vagyis a többszólamú művek előadásának készségéig.

Az első előadó, **Farnadi Tamara** egy győri általános iskola alsó tagozatosokból álló kórusának tapasztalatairól beszélt. Előadásának témájául azért választotta a középkori és reneszánsz énekek gyerekeknek témakört, mert **Dobszay László Bicinia Sacra** című művének egyes darabjait előadva sikeresen lehet ezt a korszakot a régi korok stílusjegyeibe is bevezetni, egyúttal lépcsőfokot képezni a későbbi, majdani felső tagozatos négyes szólamúság felé.

Hauí Lorándnak, ugyanennek az iskolának a felső tagozatos kórusát vezető tanárnak az előadása már ennél nehezebb feladatok módszereit ismertette: **Kocsár Miklós Lakodalmas** című művét elemezve a szolmizációs készség fejlesztéséről szólt. E műben ugyanis három szolmizációs rendszer, szolmizációs váltás működik.

Szakmai „intermezzóként” **Sigrai László**, az EMB igazgatója új kóruskotta-kiadványaikról és a KÓTA-val kötött megállapodásáról szólt. A részletek iránt érdeklődők erről a KÓTA honlapján tájékozódhatnak. Az új rendelkezések lényege, hogy csak jogtiszt kottákból énekeljenek a kórusok. Az előadásokat követő összegző szakmai vitában **Kollár Éva** karnagy, a KÓTA korábbi elnöke felhívta a kórusok és karvezetők figyelmét, hogy a kereskedelmi forgalomban megvásárolhatják a jogtiszt kottapéldányokat, de kérhetnek engedélyt akár a kiadótól – bizonyos műveket engednek másolni a kiadók –, akár a szerzőtől is. **Mindszenty Zsuzsánna** közbevetőleg bejelentette, hogy a KÓTA honlapján hamarosan kottaismertető „fülek”-et indítanak, amelyekből a karvezetők tájékozódhatnak a legújabb kottakiadványokról.

A délelőtti fénypontjaként nagy taps köszöntötte az érkező **Kocsár Miklóst** és feleségét, **Kocsárné Herboly Ildikó** karvezető-énektanárt.

A folytatásban **Deli Gabriella Kocsár Adjon az Isten** című a Cantemus Gyermekkórus számára, Nagy László versére írt művét elemezte. Foglalkozott a szolmizációs váltással, a nehézségi helyekkel, a szerkezettel, a szövegértelmezéssel és a prozódiaiával is. **Uherezky Eszter**, a Kodály Zoltán Ének-Zenei Általános és Középfokú Karvezetője már egy magasabb nehézségi feladatról, a középiskolai kórusok módszertani tapasztalatairól és a fiatalok „saját kottám” örömszerző voltáról beszélt **Tóth Péter Ave verum**

című művének bemutatása kapcsán, elemezve, hogy a mindössze másfél perces műben hogyan lehet megvalósítani a szakmai és esztétikai követelményeket. A délelőtti előadások összegzéséként **Hraschek Katalin** beszélgetett a résztvevőkkel. Kérdései főként arra vonatkoztak, hogy a különböző karakterű karvezetők hogyan kerülhetnek közel a gyerekekhez. Elmondta: fontos, hogy megtaláljuk a csatlakozási pontokat, így még a hetedik-nyolcadikos mutató kamaszok is bevonhatók a közös éneklésbe, és nem vesznek el a későbbi, középiskolai kóruséneklés számára.

A délutáni előadások két budapesti elit gimnáziumi kórus tapasztalatainak bemutatásával folytatódott, egy sajátos terület, az elit középiskolai kórusok problémáira, pedagógiai lehetőségeire irányítva a figyelmet. **Lánczky Edit**, az egyik elit gimnázium karnagyja **Veress Sándor Kárpátokon** innen és túl című művének bemutatásában szerzett tapasztalatairól szólt. Előadása elsősorban azért volt érdekes, mert saját példáját részletesen elemezve azt ismertette, hogyan lehet a népi gyökerekhez, a magyaros hangzás- és érzésvilághoz, az ősi szókincshez, a magyaros pontozott ritmusokhoz és a magyaros tempóhoz visszaszoktatni, visszaédesgetni az ettől messzire eltávolodott, többnyire roncsolt beszéd- és érzelmekultúrával rendelkező fővárosi elit középiskolás korú fiatalokat. Ugyanezzel a nehézségi feladattal találkozott **Ney Andrea**, a másik fővárosi elit gimnázium karnagyja is, de ő arról számolt be, neki hogyan sikerült egy nyelvrokon, lapp kórusmű betanításával felébreszteni a diákjaiban a magyar nyelv és a finnugor gyökökhez visszatérés iránti érdeklődést.

Másfajta iskolai kulturális közegbe, a szak- és középiskolák énektanítási és kóruséletének világába engedett betekintést **Tóth Árpádnak** (a költő névrokona), a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola tanárának előadása és briliáns módszertani bemutatása. Eruptív és magával ragadó személyes stílusával és betanításra választott bizarr műveivel azt sugallta, mintha ehhez az iskolatípushoz már nem lenne elég vonzerő a hagyományos, „kimért” magyar középiskolai énektanári és kórusvezetői hozzáállás, mert ezek a fiatalok iskolatípusuk, érdeklődési körük folytán távolabb esnek a hagyományos középiskolai kórusok világától. Ehhez az iskolatípushoz inkább a nagyvilág teljes palettájáról szükséges minél inycsiklandóbb, minél pezsgőbb ritmusú, nem kottából betanítandó műveket válogatnia az énektanárnak és az iskolai kórus karvezetőjének. Mindehhez szípközvetítő bemutatást is tartott: a világ négy sarkából válogatott több művet villámgyorsan és ügyesen tanított be a szakmai nap résztvevőinek.

Tóth Péter zeneszerző a szövegválasztás és

szövegértelmezés problematikájáról beszélt. Elsősorban a zeneszerző szemszögéből elemezte a kórusok számára írandó műveket. Szólt a magyar nyelv „egyedül vagyunk” magányából adódó nehézségekről, a latin és egyéb nyelvű művek távolságtartó voltáról, a vegyes nyelven írott művekről, az archaizálás lehetőségeiről, az elbeszélő és az alany választásából, a szerepcserékből adódó zeneszerzői és előadói megoldandó feladatokról.

Vinczeffy Adrienne, a Veszprémi Liszt Ferenc Kórustársaság karnagya **Horváth Barnabás** *Con anima* című művét abból a szempontból elemezte, miképp hatnak egymásra, ihletet adva a különböző korok zeneszerző által feldolgozott azonos témák, ezzel gazdagítva európai múltunk örökségét is. Ilyen például **Horváth Péter** említett művének Ave Maria-témája, amely több magyar feldolgozásban is él, jelen van például Esterházy Pál Harmonia Caelestisének harmadik tételében és **Kocsár Miklós** *Mária-éneke*kjében is. **Erdélyi Ágnes**, a Veszprém Város Vegyes Kara karnagya a *Karácsonyi énekek* c. előadásában a most megjelent *Európai Karácsonyi Énekek* kiadványban rejlő pedagógiai lehetőségeikről szólt, kiemelve, hogy a sokféle idegen nyelven éneklés bizony hatalmas akadályokat jelent a kórusok számára, amelyekkel a karnagnak meg kell birkóznia.

Tisztelettel taps köszöntötte az érkező **Párkai István** Tanár Urat, a szakma doyenjét, aki rövid kiegészítést fűzött Erdélyi Ágnes szavaihoz.

Adalékként elmondta, hogy 67 esztendővel ezelőtt Cserépfalvy is kiadott ilyen gyűjteményt, ez száznál több karácsonyi éneket tartalmaz. Az elhangzottak összegzéseként Kollár Éva rövid beszélgetésre invitálta a résztvevőket. Szó esett egyebek közt a több előadásban is előhozott problémáról, arról, hogy a tempo giusto nem azonos a gyorsítással, arról, hogy az előadandó műveknél mérlegelni szükséges, milyen életkorúak a gyerekek, hányan vannak, és arról is, hogy mit kapcsolhat a karvezető a bemutatásra szánt művekhez. Érdekes eszmecsere alakult ki az improvizáció, a játékoság lehetőségeiről is.

Az esti hangversenyen hosszas ünneplés fogadta a megjelent ünnepeltet, **Kocsár Miklóst** és feleségét. Patinás kórusok szólaltatták meg a zeneszerző műveit. A 75 éves váci **Vox Humana** két Kányádi Sándor versére írt kompozícióját és a népi szövegekre írott Forintos nótákat adta elő **Sándor Bence** hangulatteremtő vezényletével. A budapesti **Musica Nostra Kórus** **Mindszenty Zsuzsánna** vezényletével a Nagy László versére írott Három női kart adta elő szürrealisztikus, érzelemgazdag ihletettséggel. A neves cimbalomművész, **Szakály Ágnes** a szerző *Recipe No. 3.* művét szólaltatta meg, ízelítőt adva Kocsár Miklós hangszeres repertoárjából. Végül a **Somos Csaba** vezényelte **Vass Lajos Kamarakórus** négy Kocsár-kórusművet adott elő a karnagytól megszokott hatalmas koncentrált energiával és erőteljes atmoszférateremtő erejével. Elhangzott a Nagy László versére írott Csodafiú-szarvas, az Erdélyi Zsuzsánna gyűjtésére írott Hegyet hágék, az Adoramus te és a szintén Erdélyi Zsuzsánna népi gyűjtésére született Mégis mondom, Daimon! című alkotás. A hasznos szakmai nap méltó befejezése volt a színvonalas esti hangverseny.

Kocsis Klára

VERDI-ERKEL-WAGNER GÁLA -

HANGVERSENY A ZENE VILÁGNAPJÁN GYŐRBEN

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége - KÓTA Művészeti Bizottsága által kezdeményezett – több hónapos szervező munkával előkészített, hét rendezvényből álló – Verdi-Erkel-Wagner hangversenysorozat budapesti, miskolci, majd pécsi hangversenyei után a győri Richter Terem volt a Zene Világnapjához kapcsolódó következő koncert helyszíne október 12-én, szombaton este. Az olasz és a német mester bicentenáriuma és Erkel halálának 120. évfordulója mellett megemlékeztünk a város szülötté, a Wagner operák, valamint Bartók és Dohnányi művek tolmácsolásával méltán világhírnévre szert tett kitűnő karmester, Richter János születésének 170. évfordulójáról is. S hogy még világosabbak legyenek az összefüggések, az est moderátora (e sorok írója) nem állhatta meg, hogy ne említse meg Győr másik neves muzsikusának, Istvánffy Benedeknek a nevét, aki a nagy karmester organista édesapjának elődje volt a székesegyházban. Istvánffy dedunokáját, Adler Adél énekesnőt pedig Erkel Ferenc vette nőül 1839-ben.

A győri gálahangverseny résztvevői a **Liszt Ferenc Vegyeskar-Győr** (karigazgató: *Molnár Gabriella*), **Tatabánya Város Vegyeskara** (karigazgató: *Saltzer Géza*), az **Egressy Kamarakórus-Tata** (karigazgató: *Schönfeld Zsuzsanna*), a **Várpalotai Bányász Vegyeskórus** (karigazgató: *Borbás Károly*), a **Német Dal és Kultúregylet Énekkara-Fertőrákos** (karigazgató: *Harcz Katalin*), a **Fővárosi Énekkar** (karigazgató: *Krasznai Gáspár*) és a **Győri Egyetem Zenekara** voltak. Mint a felsorolásból is kitűnik, tekintélyes létszámú előadói gárda foglalt helyet a színpadon, melyet *Ménesi Gergely* nagyon világos, jól érthető mozdulatokkal, fölényes anyagtudással irányított végig az est folyamán.

Yehudi Menuhin a zenéről vallott gondolatainak megidézése, valamint a KÓTA jelenlévő képviselőinek – *Erdélyi Ágnes*, a Művészeti Bizottság tagja, *Somos Csaba*, a Művészeti Bizottság elnöke és *Horváth Gábor*, a Zenekari Bizottság elnöke – köszöntése után elsőként Erkel Ferenc Hunyadi László című operájának nyitánya csendült fel, melynek ismert motívumai 1845 óta a nemzeti együvé tartozásunk zenei kifejezői. A kórusok először Verdi 1843-ban komponált „A lombardok” c. operájának Zarándokok karában szólaltak meg, majd az Üllőkórust énekeltek „A trubadúr”-ból, mindkettőt nagy átéléssel, igényesen.

Az olasz mester számos művére jellemző – korábban olykor gúnyolt feszes ritmusképleteiből is fakadó – izzó szenvedélyességet hallhattunk *Fáklya Erzsébettől*, a Magyar Rádió énekkarának alt szólistájától a Máglya ária előadásában. „A szicíliai vecsernyé”-t Verdi az 1855-ös párizsi világkiállításra komponálta; ennek Bolero részletét ismét kitűnő előadásban hallhattuk *Sípos Marian-*

na énekművésznő tolmácsolásában. A szerző ószövetségi témákból merített „Nabucco” c. operájának – melyet 1842-ben mutattak be a Milánói Scalaban – jól ismert Szabadságkórusa csendült fel következő számként. E város meghatározó szerepet játszott Verdi életében, konzervatóriuma ma az ő nevét viseli annak ellenére is, hogy egykor nem vették fel az intézmény növendékei közé. Az olasz operablokkot „A végzet hatalma” nyitány zárta, melyben zenekar ismét önállóan mutathatta meg ígéretes kvalitásait.

A nagy német zenedráma-költő Wagner művészetét a „Lohengrin” ismert Nászkarak képviselte, melyet a „Tannhäuser” Csarnokáriája követett: Erzsébet áriáját az érzéki és a tiszta szerelem párviadaláról – az égi szféra és a halandó földi élet ellentétes karakterekkel, hangulatokkal való szembeállítását – Mondok Yvette ihletett tolmácsolásában hallhattuk.

A záró szám – mintegy keretbe zárva a hangversenyt – Erkel: Bánk bán c. operája első felvonásának 3. képe volt – Ennek megszólaltatásában az egyesített kórus, a zenekar, *Sípos Marianna* szoprán és *Fáklya Erzsébet* alt énekművészek mellett a Magyar Rádió Kórus tenor és basszus szólistája, *Varga Donát* és *Labant Árpád Bence* működött közre.

A KÓTA Elnöksége képviselőjében Somos Csaba, a Művészeti Bizottság és Horváth Gábor a Zenekari Bizottság elnöke köszönte meg a felkészítést és a részvételt minden együttes vezetőjének, valamint a Nemzeti Kulturális Alap és a Széchenyi István Egyetem Varga Tibor Zeneművészeti Intézet szíves támogatását, amelyet a koncert létrejöttéhez nyújtottak. Külön köszönet illeti a hangverseny előkészítéséért Saltzer Géza karnagy urat, a KÓTA Nemzeti Bizottságának elnökét, valamint a Szövetség mellett társrendezőként ezúttal csatlakozott Győri Egyetemi Zenekart.

Somogyváry Ákos

a KÓTA Választmányának elnöke

KITARTUNK? Gondolatok a Kecskeméti Kodály Kórus 125. éves jubileuma és az V. Regionális Kórustalálkozó kapcsán

A **Kecskeméti Kodály Kórus**, no meg az időjárás nagyon forró fogadtatásban részesítette a Kiskunhalasról, Lajosmizséről, és Izsákról érkező vendégeket. Ötödik alkalommal találko-

zott idén a 4 kórus, hogy együtt töltsön egy énekszóval teli napot.

A Piarista Iskola előcsarnokában a Kórus 100 és egy negyed éves pályafutását bemutató kiállítás fogadta az érkezőt. Érdekes volt látni régi fényképeken az elődöket, kórus zászlót az emlék szalagokkal (milyen kár, hogy ez a hagyomány elfelejtődött), em-

léktárgyakat. Személyes ajándékot is kaptam: az egyik tablón *Zsiga László* tanár úr, gimnáziumi ének-zene tanárom képét fedeztem fel.

A hangversenyre az iskola dísztermében került sor. A közös kezdő ének, a Szép dallam szállj kánon után Kecskemét Város Önkormányzata képviselőjében *Vazul Zsolt* osztályvezető köszöntötte a megjelenteket.

Kiskunhalas Város Vegyeskara, karnagy: *Faddi Istvánné*, majd **Izsák Város Vegyeskara**, vezető: *Bíró Jánosné Benedek Szilvia* műsorát rövid, állófogadással egybekötött szünet követte, mely alkalmat adott a felfrissülésre, és erre énekesnek és hallgatóságnak egyaránt nagy szüksége volt. A szünet után előbb **Lajosmizse Város Kamarakórusa**, karvezető: *Berta István*, mutatta be műsorát, majd a 125. éves **Kecskeméti Kodály Kórus** vonult a színpadra *Dr. Csorbainé Bakosi Zsuzsanna* vezetésével. *Ittész Mihály*, a Magyar Kodály Társaság elnöke méltatta a kórust, kik hangulatos programjuk végén a közönséget is megénekeltek, fokozva az egyébként sem hideg hangulatot. Valamennyi kórus programja méltán érdemelte ki a közönség zajos elismerését.

Ezek után emléklapok, és ez alkalommal igen különleges emlékérmek átadására került sor, majd *Simon István*, a Kodály Kórus elnöke köszönte meg az örökös tagok, a korábbi karnagyok - köztük *Pálinskásné Kócsó Mária*, kire sokan emlékezünk szeretettel, mint első karnagyunkra, az Izsákon általános iskolai ének-tanárként eltöltött éve során, - valamint a kórus gyakorlati életének segítői áldozatos munkáját. A vendégek is átadták szívből jövő jókívánságukat és emléktárgyaikat, különleges meglepetés-ajándékként a 3 vendég énekes egy áldást énekelte. A Kodály Kórus kedves ötleteként ez évben útjára indult egy vándorserleg, mely

mindig annál a közösségnél lesz, aki a következő évben rendezni találkozik, most Lajosmizsére került.

A közös záróének, a Viva la musica kánon után finom estebéddel, szülinapi tortával és természetesen énekléssel zárult a nap.

Ittész Mihály köszöntőjében arról is szólt, hogy a jelenlévő vendég kórusok életkora összesen (Lajosmizse:17+Kiskunhalas:20+Izsák:16) is igen távol áll a Kodály Kórus 125 évétől. Mi tart vajon életben ennyi időn keresztül egy közösséget? Elmondtuk, elmondták már sokan: az éneklés szeretete, a jó közösség, hogy énekeléssel örömet okozunk embertársainknak, az együtt elért sikerek...ez meddig elegendő? Lesz-e erőnk, és lesz-e utánpótlásunk? A Kodály Kórus példája azt mondja, igen.

Az első találkozón felfigyeltem egy -ma divatos szóval élve- szép-korú dalostársra. A közös mű éneklése során a szerencse egymás mellé sodort bennünket. Ennyi év után talán már nem haragszik meg kórusvezetőm, ha elmondom, ott és akkor nem a dirigensre figyeltem, hanem a mellettem álló törekeny énekesre, lelkesedéstől csillogó tekintetűre, átszellemült arcára, tisztán csengő hangjára. Ő *Dr. Szendrői Józsefné Katika* néni, ki kórusvezetőnket tanította furulyán és gitáron játszani. Az évek során, a találkozók alkalmával mindig örömmel láttam újra, s bár mozgásában már segítségre szorul, tekintetének fénye változatlan. És ott van *Kecskeméti János* bácsi, aki 94 éves, és nem volt még találkozónk nélküle. A színpadra már nem lép fel, az első sor szélén ülve dalol kórusával, lelkesedése töretlen. Ők a Kecskeméti Kodály Kórus örökös tagjai. Hány próba, hang, dal van a torkukban? Mennyi sikert, fellépést éltek át? Hány karnagy vezetése alatt énekeltek? Mennyi közös kirándulás, bográcsozás van emlékeiben? Hányszor kellett énekelni örök búcsút venni társuktól? Honnan az erő, ami hétről hétre a próbateremben találja őket? Szeretném, ha valamennyien olyanok lehetnének, mint ők. Hogy a mi szemünkben is olyan tűz lobogjon, mint Katika néniében, hogy a mi lelkünkben is olyan elszántság égjen, mint János bácsiéban. Hogy rohanó és rideg, kiábrándító világunk ne daráljon be végleg bennünket. Hogy a napi fennmaradásért folytatott küzdelmünk mellett, sőt ellenére legyen bennünk állhatatosság, hogy hétről hétre próbán találkozzunk. Ha ezt meg tudjuk tenni, talán a világ is szebb lesz kicsit.

2013. 06. 22. Kecskemét

Juhász Edit

- FELHÍVÁS -

ZENÉS VASÁRNAP DÉLELŐTTÖK BUDAPEST MÚZEUMAIBAN

2013. október 1. – 2014. június 15. között

Szeretettel várjuk kórusaink, népzenei együtteseink írásbeli jelentkezését három időpont megjelölésével.

Vasárnap délelőtti hangversenyeket az alábbi múzeumokban tartunk:

- Magyar Nemzeti Galéria - Budapesti Történeti Múzeum - Néprajzi Múzeum -

További információ: KÓTA Titkársága 1537. Budapest, Pf.: 406. Telefon: 225-3713 E-mail: kota@kota.hu

FELHÍVÁS

Tisztelettel kérjük Barátainkat és Pártolóinkat, hogy támogassák a

KÓTA kulturális munkáját személyi jövedelemadójuk 1%-ával! Köszönjük!

Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége - KÓTA Adószám: 19660372 -1-41

7 ISTVÁN KIRÁLY OPERAKÓRUS

a megnyitását ünneplő Erkel Színház színpadán

A kórus története 2010-ben kezdődött, amikor Csányi Valéria karmester, Kassai István zongoraművész és Somogyváry Ákos karnagy, kutató és helyreállító munkája eredményeként Erkel Ferenc utolsó operája ismét eredeti állapotában vált hozzáférhetővé. A szerző születésének 200. évfordulója alkalmából a három művész Frigyesi András rendezővel szövetkezve nagy tette szánta el magát! Felhívást intéztek a kórusokhoz az utolsó Erkel opera megtanulására és előadására buzdítva őket. És voltak vállalkozók! Hatalmas munka következett, melynek során a különböző együttesekből összeállt alkalmi csoport közösséggé érett és 2010. július 10-én a komáromi Monostori Erődben előadta az István király című operát. A kórus azóta az István Király Operakórus nevet viseli.

Hat év szünet után 2013. november 7-én négynapos rendezvénysorozat vette kezdetét a felújított Erkel Színházban. A címben említett együttes ennek a nagyszerű eseménynek első napján a gálaest műsorában énekelt.

Az estet Erkel Ferenc eredeti „Hymnus”-a nyitotta meg, melyet Somogyváry Ákos karnagy – a zeneszerző szépunokája, az Erkel Ferenc Társaság elnöke – vezényelt.

A beszédek (Orbán Viktor miniszterelnök, Tarlós István Budapest főpolgármestere, Kocsis Máté Józsefváros polgármestere, Ókovács Szilveszter az operaház főigazgatója) és a magyar operajátszás történetét bemutató film (M. Tóth Géza) után ismét Erkel mű követte, a szinte ismeretlen Magyar Cantate, melyet Medveczky Ádám karmester dirigált. A két darabot amatőr énekesek, az **István Király Operakórus** lelkes tagjai szólaltatták meg!

Két héttel a nagy nap előtt tudtuk meg, hogy énekelhetünk az ünnepélyes megnyitón, egy héttel előtte pedig kiderült, hogy önállóan, az Operaház Énekara nélkül! Határtalan igyekezettel, izgalommal készültünk. Somogyváry karnagy úr nyugalma, következetessége, Medveczky karmester úr kedvessége, sugárzó bizalma megsokszorozta erőnket, önbizalmunkat. Erre szükségünk is volt, mert a színpad hátsó felében álltunk, nagy távolságban a zenekartól és a vezénylő karmesterektől. Azonban minden nehézséget feledtünk, amikor felcsendültek a Himnusz első hangjai, benne a harangszó az eredeti változat szerint. A közönség – közel 2000 ember – együtt énekelt velünk!

A ritkán hallható „Magyar Cantate magány- és kar hangokra, nagy zenekarral” – ahogy Erkel a kotta első oldalára írta – fohász a magyarságért, a hazáért „késő korban is”, aktualitása ma sem kérdéses. A közel 70 énekesből álló István Király Operakórusnak emlékezetes pillanatokat szerzett a nagyszerű szólistákkal (Kertesi Ingrid, Dobi-Kiss Veronika, Horváth István, Jekl László), zenekarral (a **Magyar Állami Operaház Zenekara**) és karmesterrel létrejött előadás. Hisszük, hogy hallgatóságunknak is hasonló élményben volt része!

Ettől a naptól november 7-e – Erkel Ferenc születésnapja, az Erkel

Színház megújulásának és Józsefvárosnak a „névnapja” – a magyar opera napja lesz.

* * *

Az **Operakórus** kisebb csoportja két nappal később november 9-én Gyulán, Erkel Ferenc szülővárosában a gyulai **Erkel Ferenc Vegyes Karral** egyesülve adta elő a Magyar

István Király Operakórus

Cantate-t, amit Áchim Erzsébet érzékeny zongorakíséretével, a kórusok mellett kitűnő szólisták (Koós Flóra, Heim Mercedes, Cora Zoltán, Jekl László énekművészek) szólaltatták meg.

Elhangzott még Erkel Palotása, Rózsavölgyi Márk Első magyar körtánca szintén Áchim Erzsébet tolmácsolásában.

A műsort a kevésbé ismert Erkel kortárs, Beliczay Gyula F-dúr (op. 50) miséje egészítette ki. Az esten Somogyváry Ákos karnagy úr vezényelt.

Az előadás után a Városháza előtt, az utcán folytattuk az éneklést, ahol felszabadultan, örömmel daloltuk a mindannyiunk számára kedves, többszólamú énekeket. A daloló csapat középpontjában *Perlaki Attila* a gyulai kórus karnagya állt.

Jó volt együtt énekelni! Reméljük, még sok hasonló rangos eseményen lesz alkalmunk megmutatni, hogy az István Király Operakórus hivatásos kórusok színvonalán működő együttes. Lehet és kell rá számítani a zenei kultúra ápolásában, terjesztésében!

Kőszegi Anikó

az István Király Operakórus egy tagja

TEHETSÉGGONDOZÁS KODÁLY SZELLEMÉBEN

30 órás akkreditált tanár-továbbképzési program

„...Megmarad a fatörzs, csak új lombot kap.
Megmarad a fenyő, csak új koronája nő évente.
Ez a törvénye a művészet fejlődésének is.”
1946. március 25.

Kodály Zoltán

Továbbképzési programunk a kodályi hagyományokra épülő művészeti nevelés gazdag módszertára, amelyet elsősorban figyelemfelkeltő, ismeretbővítő céllal dolgoztunk ki, óvodapedagógusok, ének-zene tanárok és gyógypedagógusok részére. A gyakorlatban hosszú ideje jól működő, modell értékű, de kevésbé ismert pedagógiai műhelyek munkáját közvetlenül a műhelyeket vezető, és a módszert kidolgozó pedagógusok mutatják be a továbbképzés során. A képzési programot 2010-ben akkreditálta a Pedagógus Akkreditációs Tanács a Magyar Génoművelés Tehetséggondozó Program keretében, majd azt 2013 márciusában befogadta az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Zenei Tanszéke, - több éves munkánk elismeréseként és számunkra igen megtisztelő módon.

A *Tehetséggondozás Kodály szellemében* elnevezésű képzési programot a Psalmus Humanus Művészetpedagógia Egyesület tagjai dolgozták ki, akik valamennyien magas szakmai felkészültséggel, zömében több diplomával

Továbbképzés a Génoművelés Program keretében

rendelkező, gyakorló ének-zene tanárok. Szakmai közösségünk a művészeti nevelés széles palettáját képviselik óvodától az egyetemig. A képzés célja, hogy bemutassa a kodályi zenepedagógiára alapozott integrált művészeti nevelés lényegét, célját, és annak alapelveit, pszichológiai, fiziológiai és szociológiai tudományos vizsgálati

eredményekkel alátámasztva.

A képzés résztvevői megismerhetik a művészeti nevelés sokféle alkalmazási lehetőségét a közoktatásban, és meggyőződhetnek arról, hogy a kodályi hagyományok alkalmazása mennyire pozitív hatással van a közismereti tárgyak eredményes oktatására. (pl. az írás, olvasás, matematikai készségek fejlesztésére, a nyelvtanulásra, és hosszan sorolhatnánk még tovább.) Itt szeretném megemlíteni az UNESCO I. Művészeti Világkonferenciáját, amelyet 2006. márciusában Lisszabonban (Portugália) rendeztek meg: *„Kreativitásfejlesztés a 21. században* címmel, 95 ország, több, mint ezer képviselőjének részvételével. Az UNESCO felhívása szerint a világkonferencia megrendezésének célja a művészeti nevelés fontosságára való figyelemfelhívás volt, miszerint *„azt állítsák az oktatás középpontjába, mivel a világ számos részén folytatott tudományos vizsgálatok egyértelműen bizonyítják ennek eredményességét.”*

Ezzel éppen azt a gondolatot fogalmazták meg, ami a kodályi zenepedagógia egyik alapkérdése is.

Kodály Zoltán már 1952-ben (!), a Kecskeméti Ének-Zenei Általános Iskola alapító igazgatónőjének arra hívta fel a figyelmét, hogy ne elégedjenek meg az énektanításban elért eredményekkel, hanem teremtsék meg az ének és a közismereti tárgyak legszorosabb kapcsolatát. *„Kérte, hogy az osztálytanítók mérjék le az ének többletórák hatását a közismeret tárgyak tanításában, a logikus gondolkodásra nevelésben...”* jegyezte fel Nemesszeghyné Szentkirályi Márta, az egykori igazgatónő az iskola-naplójában.

Nagyot ugorva az időben, a *Tehetséggondozás Kodály szellemében* képzési programot kidolgozó szakmai közösség tagjai – akiknek iskolai tanulmányaik révén még személyes kötődésük van a kodályi ének-zene tanításhoz – fontosnak tartották korunk nevelési és társadalmi kihívásaira is választ adó művészetpedagógiai módszerek keresését és kidolgozását, – és akik a mindennapi tanári munkájuk mellett kutató munkát is végeznek, tankönyveket írnak, és továbbképzéseket vezetnek.

Mindezek az előzmények indokolják a tanár-továbbképzés résztvevőivel megismertetni és tudatosítani a kodályi nevelési koncepció kialakulásának gyökereit, történeti előzményeit, a XX. század második felének ének-zene oktatását, a minden nap éneklő-zenélő iskolák létrejöttét, amelyek világhírt szereztek a magyar ének- zene oktatásnak.

A képzés során bemutatjuk, hogy a kodályi zenepedagógiát leghitelesebben megvalósító ének-zenei általános iskolákra egyformán jellemző volt az iskolai énektanítás magas óraszám, és a heti 6 énektanítási óra mellett a tanulók karéneken, hangszeres órákon és néptánc órákon is részt vettek. Az éneklő-zenélő általános iskolákra egyformán jellemző volt az is, hogy a gyermekek először a magyar zenei anyanyelvvvel ismerkedtek meg, fokozatosan léptek át a műzene területére, a barokk és a klasszicizmus birodalmába, a zenei romantikán keresztül a XX. század zenéjéig, mivel 9-10 éves kortól Bartók és Kodály kórusműveinek és hangszeres darabjainak harmóniavilágán nőttek fel. (Kecskeméten, egykori iskolámban az 5. 6. osztályban már Bertalotti kétszólamú énektanítási órákat, az 7. 8. osztályban Kodály és Bartók kórusműveket énekeltek.)

A több évtizedes zenepedagógiai időutazás tapasztalatait összefoglalva elmondható, hogy a Kodály-módszer alkalmazásának és

eredményes megvalósításának a legfontosabb feltételei a következők voltak:

1. Az oktatásirányítás által hivatalosan elfogadott hivatalos tanterv
2. Magas énekóraszám
3. Megfelelő szakmai képzettséggel rendelkező, hivatásszerető pedagógus
4. Az életkornak megfelelő, fokozatosan felépített tanítási anyag, amit Kodály Zoltán az óvodás kortól a művész- tanári oklevél elnyeréséig kidolgozott.

Az első ének-zenei általános iskolák megalakulása óta azonban több, mint fél évszázad telt el, és azóta olyan társadalmi, gazdasági és technikai változások történtek, amelyeknek az 1950-es években nyoma sem volt. **Sajnálatos módon napjainkban a társadalom széles nyilvánossága előtt alig ismertek a gyermekkori művészeti nevelés életre szóló pozitív hatásai.** Ezért társadalom- és természettudományi kutatásokkal kívánjuk ezt bizonyítani a képzés során: például *Barkóczy Ilona – Pléh Csaba* pszichológus professzorok, *Hámori József* agykutató, *Victor András* biológus, *Harmat László* ének-zene tanár, pszichológus vizsgálati eredményeivel.

Integrált művészetpedagógiai programunk kidolgozásának motivációja, majd később irányítójáé Barkóczy Ilona és Pléh Csaba: Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata volt (1968-1972.) Bár a kiadvány publikálása, 1978 óta 35 év telt el, de a könyvben tett megállapítások azóta sem veszítették el érvényességüket.

A **„Tehetséggondozás Kodály szellemében”** címmel kidolgozott 30 órás PAT képzési programunk jelentősége, hogy differenciáltan nyújt segítséget mind a jó, mind a hátrányos szociális körülmények között élő gyermekek művészeti neveléséhez:

- a kiemelkedő képességű tanulók tehetséggondozásához,
- átlagos képességűek felzárkóztatásához, ill.
- a fogyatékosokkal élő társadalmi beilleszkedéséhez,

A közoktatás keretein belül a következő területekhez kapcsolódó tematikával foglalkozunk.

- Énektanítás és kórusvezetés,
- Énektanítás és nyelvoktatás kapcsolata a gyakorlatban
 - a). Énektanítás és angol nyelvoktatás
 - b). Énektanítás és német nyelvoktatás
- Néptánc tanítás
- A szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek egyéni nevelése a képesség és tehetségfejlesztésben
- Roma költészet és irodalom
(Rostás Farkas György József Attila-díjas költő verseiből és meséiből)

A képzési program bemutatja a komplex művészeti nevelés lehetőségeit a tanórán kívüli foglalkozások keretében is:

- Zeneóvodai foglalkozás, rész-képesség-fejlesztés 5-8 éves korig (ének, zene és mozgás által),
- Kokas-módszer (zene-mozgás és képzőművészet alsó tagozatosoknak),
- Képző és iparművészeti foglalkozások (felső tagozatosoknak),
- Munkaképesség-gondozás a közoktatásban és a zeneoktatásban

A képzési program következő részterületében megismerhetők a művészetpedagógia szakma-specifikus kapcsolatai:

- Egészséges életmód - tehetséggondozás és táplálkozás

- Személyes és szociális készségfejlesztés drámapedagógiai módszerrel
- Zeneoktatás és informatika
- Művészetoktatási módszerek a fogyatékkal élők oktatásában-nevelésében
 - a) Vak és látássérült gyermekek ének-zene és tánc oktatása
 - b) Zeneoktatás a gyógypedagógiában (ULWILA színes kotta alkalmazása.)

A képzési programot kidolgozó Psalmus Humanus Egyesület megalakulása óta (2002),

számos konferenciát szervezett hazai és külföldi résztvevőkkel, valamint számos nemzetközi konferencián vettünk részt, és mutattuk be szakmai munkánkat. Közülük a legfontosabbak:

ISME konferencia (2002: Norvégia, 2006: Malajzia) Nemzetközi Kodály Szimpózium (2006, Anglia)

UNESCO Művészeti Nevelési Regionális Konferencia (2005, Vilnius, Litvánia), UNESCO Művészeti Nevelési Világkonferencia (2006. Lisszabon, Portugália, 2010. Szöul, Dél-Korea). 2005-ben a Visegrádi országok ének-zene tanárai számára tartottunk nemzetközi szakmai fórumot. 2008-ban szintén nemzetközi szakmai fórum keretében megnyitottuk Integrált Művészetpedagógiai Konzultációs Központunkat. 2009. decemberében országos művészetpedagógiai konferenciát rendeztünk

„Tehetséggondozás az integrált művészetpedagógia eszközeivel” címmel.

2011. áprilisában országos konferenciát szerveztünk „A művészeti nevelés, mint gazdasági tényező az iskolában és a családban” címmel. 2012. júliusában Lengyelországból tanár-továbbképzésre kaptunk felkérést a Lublini Művészeti Egyetemtől. 2013. májusában a vajdasági Kikindán rendezett Nemzetközi Nevelési Konferencián tartottunk három előadást, az ottani Tanítóképző Főiskola meghívására.

Egyesületünk az elmúlt évek alatt több oktatási segédanyagot (könyv, DVD film) készített, így a **„Tehetséggondozás Kodály szellemében”** elnevezésű képzési programhoz is készítettünk 74 oldalas kiadványt, abban bemutatva a képzésben közreműködő oktatókat, szakterületüket, a témájukhoz kapcsolódó szakirodalmat, és a képzés oktatóinak elérhetőségeit, ezzel további konzultációkra adva lehetőséget.

A Magyar Génius Tehetséggondozó Program támogatásával 2011. júniusában, augusztusában és 2013. októberében, majd az ELTE BTK Zenei Tanszékének önálló szervezésében 2013. áprilisában és júliusában tartottunk tanár-továbbképzést, az ország minden részéből érkező pedagógusok részére.

Továbbképzést 15 fős csoportok részére indít

tunk. A 30 órás képzés részvételi díja: 30 000 Ft. (Indokolt esetben a munkahely szerinti Klebersberg Kuno Intézményfenntartó Központ (KIK) a tanárok számára az összeg 80 %-t (24.000 Ft-t) kifizeti. A képzési program elvégzést igazoló Tanúsítvány kiadásának feltétele az Adaptációs terv elkészítése, amiben a résztvevők meghatározott terjedelemben összefoglalják a képzés során megismert, és számukra leginkább hasznosítható új ismereteket. A beérkezett írásközül néhány részletet szeretnék idézni:

Vegera Sándor Józsefné óvodapedagógus (Nagyhalász):

„A továbbképzésen látott, hallott, megtapasztalt, kipróbált elméleti és gyakorlati ismeretek, feladatok mind szélesítették látókörömet, bővítették repertoáromat. A 30 óra egy komplex, globális egészet alkotott. Az előadók sok-sok segédanyaggal (könyvek, kiadványok, DVD-k, hangszerek, képek, stb.) segítségével igyekeztek maradandóvá tenni, segíteni az elhangzottak későbbi felhasználását és felidézését. Előadásmódjuk professzionális szinten-módon történt. A képzés alatt valamennyien meggyőződhattünk arról, hogy nagy a feladatunk, a küldetésünk, hiszen szűkebb és tágabb környezetünkben is zászlóvivőként elől kell mennünk, és tovább kell vinnünk a kodályi-eszméket, ideákat.”

Bányai Csaba zenetanár (Debrecen):

„Sok továbbképzésen vettem már részt, de először voltam ilyen témájú továbbképzésen, és megmondom őszintén, hogy nagyon pozitív benyomásokkal tértem haza Debrecenbe. Nagyon tetszettek a témák, és szerintem az előadók szakmai felkészültsége és nívója is nemzetközi színvonalú volt. Szakmailag nagyon sok hasznos és nem utolsósorban kiválóan használható ötletet és információt gyűjtöttem be. Őszintén megmondom, eddig a Psalmus Humanus Művészetpedagógiai Egyesületről még nem hallottam, és ezután biztosan mondhatom, hogy mindenféle fronton pozitív információkat fogok az egyesületről adni, mivel szerintem az, amiért létrejött, nagyon nemes cél, és fontos szerepe van a művészetoktatás szempontjából. A mai Magyarországon rendkívül fontosak az ilyen szervezetek, akik felvállalják a művészetoktatás fontosságát, és a közéletben is méltó módon képviselik ezt.”

Baranyai Gábor zenetanár (Budapest)

(...) Kodály a zene mindenkihez eljutását szorgalmazta, azzal az előrelátással, ami vízióját még napjainkban is élővé és időszerűvé tette.(...) örömmel láttam és tapasztaltam ezen az öt (2013.) júliusi napon ennek a kodályi szemléletnek a továbbélését és átadni tudását. Mert ilyen elhivatott és tapasztalatait, tudását továbbítani is képes szakemberek nélkül, még a legnagyobb gondolatok, a legtökéletesebb módszerek is csak elméleti fejtegetések maradnának, és nem verhetnének gyökeret a zenésztársadalom berkeiben. Csak úgy maradhat élő és gyümölcsöt termő Kodály módszere, ha akadnak olyan zenészek, pedagógusok, tudósok, művészek, akik a saját szakterületük egyéni tapasztalataival gazdagítva, aktualizálva, élő példaként szolgálva tudják kisugározni azt a jövő generációinak.

Laczi Sándor zenetanár, Dédestapolcsány (Miskolc-Szirma, Miskolc)

Az oktatási eszközeimet, stílusomat napról-napra igazítanom kell az éppen aktuális korosztályhoz, és ezért kifejezetten hasznosnak találtam a „Tehetség gondozás Kodály szellemében” nevű képzési programot, amely átfogó, könnyen alkalmazható ötleteket, kidolgozott módszereket mutatott be, amiket különösebb erőfeszítés nélkül tudok alkalmazni úgy a kicsiknél, mint a nagyoknál. A zeneórák így még inkább jókedvben és hasznosan telnek.

Borhy Györgyi zenetanár (Budapest)

(...) „Azonban Kodály nemcsak a mindennapos énekórákat és a szolmizációt tartotta fontosnak. Ennél sokkal komplettebb az ál-

tala megalkotott módszer. (...) Úgy gondolom, hogy nem azt kellene magyarázni, hogy miért van szükség a Kodály módszerre, hanem jogosan tehetjük fel azt a kérdést, hogy miért nem részesülhet ebben a csodálatos és komplex nevelési módszerben minden gyermek. Hiszen ez a módszer lehetőséget nyújt a kisgyermekkoról kezdve a képességfejlesztésre, ráadásul oly módon, hogy ez a gyermek életének részévé válva észrevétlenül

A Lublini Művészeti Egyetem

segítse egészen a felnőtté válásig, sőt utána is. Ha a zene, éneklés, mozgás az ember életének részévé válik, utána már nem tud ezek nélkül a dolgok nélkül élni. Elgondolkodtató az a tény is, hogy régen nem volt szükség fejlesztőpedagógusra és nem volt ennyi magatartászavaros és hiperaktív gyerek. Soha nem volt még ennyire szükség a zene által és segítségével való képességfejlesztésére. Mégpedig minél fiatalabb korban. Ez lehetőleg a gyermekek 3-7 éves korig terjedő életszakaszában történjen. Utána sem felesleges és elvetendő, de ezek az évek már nem hozhatók vissza, mint ahogy erre a Psalmus Humanus program is na-

A Vajdasági Tanítóképző Főiskola konferenciája - Kikinda

gyon átfogóan és részletesen rávilágít. (...) A zene mellett a néptánc, a rajz, a munkaképesség gondozása, az egészséges életmódra nevelés, személyes és szociális készségfejlesztés, a komplex művészeti nevelés is méltán kapott jelentős szerepet ebben a programban”

Befejezőként és összefoglalásként elmondhatjuk, hogy napjainkban igen nagy felelősség hárul az általános iskolai ének-zene tanárookra, mivel – a statisztikai adatok alapján – az általános iskolás korú gyermekeknek kb. egyharmada részesül csak rendszeres művészeti nevelésben. A „**Tehetséggondozás Kodály-szellemében**” címmel kidolgozott képzési program megismerésével a résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy az érdeklődési körüknek, adottságaiknak, és intézményük hagyományainak és lehetőségeinek

legmegfelelőbb módszert választhassák ki és alkalmazzák, hogy a rendelkezésükre álló tanítási időt minél hatékonyabban tudják kihasználni **az iskolai oktatásban és tehetséggondozásban egyaránt**. Így esélyt adhatunk Kodály Zoltán máig érvényes gondolatának megőrzéséhez: **„Milyen más kapcsolat az a zenével, ha valakinek a saját testében szólal meg a zene!”**

K. Udvari Katalin

zenetanár, elnök
Psalmus Humanus Művészetpedagógiai Egyesület
a Magyar UNESCO Bizottság tagja
www.psalmusarts.hu

ZENEI KINCSEK A REFORMÁTUS KOLLÉGIUM NAGYKÖNYVTÁRÁBAN

A Debreceni Református Kollégium idén ünnepli fennállásának 475. évfordulóját.

Jóllehet, profilja nem konkrétan zenei művek őrzése, mégis a 20. és a 21. század három jelentős zeneszerzőjének – Gárdonyi Zoltán, Vass Lajos és Vajda János – művei találhatók meg itt.

Személyes vallomással kell kezdenem a részletesebb bemutatást. Egykori szeretve tisztelt zeneakadémiai professzoromnak, Gárdonyi Zoltánnak köszönhetem Debrecenbe kerülésemet. Hallatlanul gazdag életművét – amelyet még a zenei szakma sem ismer igazán –, különösen egyházzenei kompozícióit mélységében itt ismerhettem meg. Amikor 1971-ben a Gárdonyi család elhatározta, hogy Németországba települ, felmerült a kérdés: mi legyen a zeneszerző könyv- és kottaanyagának sorsa? A Református Gimnáziumunkban az akkor még működő évközi kántorképző tanfolyamon és a Kántus koncertjein folyamatosan szerepeltek Gárdonyi Zoltán kórus- és orgonaművei. Ez érlelte meg a család elhatározását, hogy a teljes életművet a Református Kollégiumba küldik megőrzésre. A Mester a magyar 20. században legalaposabb szakértője volt Johann Sebastian Bach és Liszt Ferenc zenei világának, ez műveiből is sugárzik. Orgonára írt kompozíciói Liszt óta a legjelentősebbeknek mondhatók. Egyházi kórusművei közül kiemelkednek a tiszta bibliai szövegre komponált darabok, a könnyű kánonoktól a kisoratóriumokig. Mindez felértékelődik most a kettős Kálvin-jubileum éveiben. Ez anyagban megtalálható fiának, *Gárdonyi Zsoltnak* is sokféle – hangszeres és vokális – kompozíciója.

Ha emlékeimben keresem a *Vass Lajossal* való kapcsolatomban kezdeteit, az 1970-es évek támadnak élelem. Megtudva róla, hogy az egykori Kollégiumi Tanítóképzőnek volt diákja, kórusművet kértem tőle a Kántus számára. Egy ifjúkori, gyermekeknek szánt kicsi kánonját Ady „Kis karácsonyi ének”-ére, kibővítve újrakomponálta. A dedikálás így szólt: „Berkesi Sándornak és az én egyre kedvesebb Református Kollégiumomnak”. Az 1976-os, kerek gályarab-évfordulóra, az Egyházkerület felkérésére írta nagyszabású kantátáját, a „Furor bestiae”-t (A fenevad dühöngése) vegyeskarra, orgonára, narrátorra. Abban az esztendőben a darabot többször előadtuk. A budapesti koncerten Mensáros László volt a narrátorunk. Kollégiumunk 450. évfordulójára bibliai szövegekre komponálta a „Kiáltó szó” című a cappella vegyeskarát, megfogalmazva az Alma mater mindenkori feladatát, misszióját: „Én kiáltó szó vagyok a pusztában, készítsétek az Úrnak útját!” Amikor Vass Lajos és felesége, Dr. Kaposi Edit Kollégiumunknak adományozták a teljes zenei életművet, százezer Forinttal (a '90-es években!) járultak hozzá a Kántus Alapítvány létrejöttéhez. A hatalmas zenei anyagban itt is megtalálhatók a gyermekeknek szánt, könnyű énekelnivalók mel-

lett sokféle nehézségi fokú kompozíciók, egészen a gyermekoperákig vagy a Mattias Rex oratóriumig. A Szerző nagy műveltségét igazolja a mindig igényes szövegválasztás. Úgy látom, a zenei szakma számára ez az életmű is szinte teljesen ismeretlen.

Vajda János, Kossuth-díjas zeneszerzővel a 2006-os, debreceni Nemzetközi Bartók Béla Kórusverseny nyitókoncertje óta kerülhettem szorosabb kapcsolatba. Kiváltság számomra, hogy barátságába fogadott. Ezen a koncerten ősbemutatóként hangzott el a „Pater noster” című oratóriuma, 18. századi, debreceni diákköltő versére. Többféle rokonságot mutat a mű a „Psalmus Hungaricus”-sal: tenor szóló-vegyeskar-szimfonikus zenekar, ítéletes, kemény szöveg. A fináléban összefoglalásképpen a sokszor elismételt „Ámen” szó mögött felfedezhető a 35. genfi zsoltár dallama (Perelj Uram, perlőimmal). Nem emlékszem, hogy a „Kálvinista Róma” valaha is kapott volna aktuálisabb és művesebb zenei ajándékot. Az eseményt életem egyik legmaradandóbb koncertélményeként tartom számon. 2009-ben indultak a Kálvin jubileumi évek, amelyeknek nyitányaként Budapest, a Művészetek Palotájában nagyszabású koncertre került sor. Itt hangzott el először előadásunkban a nekünk írt és dedikált, Balassi-versre komponált „Adj már csendességet” című orgonakíséretes vegyeskara. 2012 Karácsonyára kedves, szellemes darabot kapott tőle a Kántus, „Karácsonyi ének” címmel. A Mester több részletben hozta el a Debreceni Kollégium Nagykönyvtára számára zeneműveit. Köztük megtalálhatók operáinak, nagyszerű kórusműveinek, valamint egyéb vokális és hangszeres darabjainak partitúrái.

A fent említett zeneszerzők műveinek listája:
<http://silver.drk.hu/hu/segedlet>

A Nagykönyvtár (4026 Debrecen, Kálvin tér 16.) lehetőséget kínál a partitúrákba való betekintésre.

Berkesi Sándor
egyházzenei igazgató

Népzene Szó

NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK OLDALA

HAGYOMÁNYÖRZÉS HÉVÍZGYÖRKÖN

*A Hévízgyörki Hagyományörző Egyesület szervezésében
2013. október 19. régmúlt idők disznótorának felelevenítése*

Szűcs Imrénének, az egyesület elnök-asszonyának az az ötlete támadt, hogy örökítsék meg a hagyományos falusi munkákkal, de egyben az emberi élettel kapcsolatos szokásokat, hiszen a fiatalok ezeket már nem ismerik, ne merüljenek a feledés homályába. Javaslataira, az egyesület tagjainak beleegyezésével, szervezték meg otthonában a sorban az elsőt, azaz a disznóvágást.

„Emlékeimet felidézve, – írja Szűcs Imréné –, amikor mi gyerekek voltunk nagy izgalommal készültünk a disznóölésre. Már az előtte való napokban előkészítettük a fateknőket, bödönöket valamint az összes kelléket, ami a nagy művelethez szükséges volt. Előzőleg megpirítottuk a zsemlekockát, ami a hurka készítéséhez szükséges, a húslével való fellazítás után. Meghámoztuk a hagymát, fokhagymát, kiválogattuk a rizst, ami abban az időben igencsak „szemetes” volt.

Természetesen más előkészületek is voltak. Nagyszüleim és szüleim meghívták a rokonságot és barátait, a vasút túloldalán lévő pincéből elhozták a pálinkát és a bort, (ami legalább olyan fontos eleme a disznóvágásnak, mint a zsemlekocka). Összekészítették a pörköléshez a szalmát. Mi gyerekek nem sokat aludtunk, nagy izgalommal vártuk a disznóölést.

Végre valahára felvirradt a reggel, megérkezett a böllér, a rokonság és a barátok. Megtöltöttük a bográcsokat vízzel, ami a malac mosásához, valamint az „abálé”-hez kellett. Ebben főzik meg a belsőségeket, amit azután a hurkába, disznósajtba töltenek. De mielőtt a disznóvágás elkezdődött volna a felnőttek „bemelegítés” céljából megitták a jó házipálinkát és a tűzhelyen – a nap további részére – melegedett a fűszeres, cukros bor. Ha nagyon hideg volt, mi gyerekek is kaptunk belőle, hogy ne fázzunk. Nekünk is megvolt a feladatunk, hordtuk a gémeskútról a vizet, és rendben tartottuk az udvart.

Megkezdődött a nagy esemény, az erősebb férfiak lefogták a disznót, és a böllér a megfelelő helyen megszurta. Fontos volt a vér felfogása, ami a jelenlévők reggelijének alapanyaga lett. Természetesen, a korai „bemelegítés” után, a munkakezdetét követően, egy újabb baráti borkóstolás következett. Persze így nem egyszerű előfordult, hogy az előzőleg megszurta malac az udvarban sétált, ebben az esetben újra kellett szúrást ismételni. Ezek után beterítették a malacot szalmával és meggyújtották, hogy leégjen róla a szőr, majd előkerültek a gyökérkefék, kaparókések és a víz. A disznót addig mosták, sikálták, amíg tökéletesen tiszta nem lett. Mi gyerekek alig vártuk, hogy a szép pirosra pörzsölt füléből, farkából egy-egy darabkát kapjunk, majd azt jóízűen megettük. A konyhában az asz-

szonyok közben megsütötték a finom hagymás vért, a résztvevők reggelijéhez.

Az udvaron megkezdődött a disznó szétszedése, fontos eleme volt, hogy a háziasszony a kisteknővel ott álljon a disznó felvágásakor, hogy annak belső részeit azonnal feldolgozhasse. A bél szétszedésénél, mint gyerekek, mi is feladatot kaptunk, fogjunk kellett, hogy a „fodor” részt

– ami összefogja, a beleket – le tudják szedni. Amikor szétszedték a belsőségeket, egy része az abálébe került, amiből később a hurka készült. Ezek után egy asszony a beleket kezdte mosni, ebben nekünk gyerekeknek, szintén részt kellett vennünk, de ezt nem szerettük. Nagyon sok vizet kellett elhasználni ahhoz, hogy a belek ki legyenek őrítve és utána kezdődhetett az igazi mosás, ami nagyon sokáig tartott. De előtte még méretre vagdostuk a beleket. Az után, hogy a bél gyönyörű tiszta lett a vékonybelet meg kellett slajmolnunk, ami annyit jelentett, hogy a kés fokával le kellett kaparni róla a nyálkás részt, ekkor kaptuk csak meg azt a tisztaságú belet, amibe később a kolbászt is töltöttük.

Közben a férfiak egy kis pálinkázás és borozgatás után nekifogtak a disznó feldarabolásához. Egyrésze az abálébe került, a combokat, csülköket, oldalast, szalonnákat a böllér megformálta, hogyha füstölésre kerül sor, azoknak szép „alakjuk” legyen. Közben a kisebb húsdarabokból a háziasszony már odarakta a tűzhelyre a finom déli

pecsenyét, amelyen finomat csak disznóvágáskor lehet enni, mert csak friss húsból az igazi. A böllér – aki irányítja, az egész disznóölést –, összekészíti a később kisütésre kerülő zsiradékokat. A formázásnál lekerülő húsdarabokat ledarálják, majd befűszerezik és megtöltik kolbásznak. Miközben főtt az abálében a hurkának és a disznósajtnak való alapanyag, a belsőségek, odateszik a rizst is föni. Amikor megfőttek a finomságok kihűtik, míg mi gyerekek rávetettük magunkat a főtt, hússokra, aminek sokszor gyomorrontás lett a vége és természetesen a vacsorából már enni sem tudtunk.

Míg hűlt a hús, addig a rizs is elkészült. A húсок közül kiválogatták a disznósajtnak való, összevagdosták, megfűszerezték és beletöltötték a disznóbendőbe.

A többi főtt húst megdarálták, összekeverték a rizzsel és fűszerezték, ebből készült a hurka. A fűszerezést elsősorban a háziasszonnyal kóstoltatták meg, és ha nem hiányzott belőle semmi, akkor kezdődhetett a hurkatöltés. Előkerült a „gyomorral toló” hurkatöltő, ami meglehetősen kifárasztotta a böllért. Miután megtöltötték a hurkát, a füstölésre félretett hússokat, szalonnákat egy teknőbe lesózták, ennek legalább 2 hétig kellett állnia a páclében, de minden nap forgatni, locsolgatni kellett. Miközben ez a munka folyt, az asszonyok főzték a finom húslevest (ilyen finom húslevest is csak disznótorban lehet enni). Az elsőként megtöltött kolbász, és hurkakarikákat is betették a sütőbe sülni, ha eljön, a vacsora ideje minden készen legyen.

Megemlíteném azért, hogy már a a disznóvágás alatt, elég sűrűn „kóstolgatták” a vendégek a pálinkát, bort ennek következménye pedig: a hangulat késő délutánra meglehetősen kedélyes lett. Vicceket meséltek, régi dolgokat elevenítettek fel amit mi gyerekek nagyon szívesen hallgattunk. Vacsora után az „öregék” dalra fakadtak, ami olykor éjfélig is eltartott

Másnap édesanyám elkezdte szétválogatni és szétküldeni a csomagokat, amelyek tartalma egy kis „kóstoló” volt, az előző nap nálunk dolgozók részére. Majd kisütötték a félre tett zsiradékot, amiből finom tepertő és zsír lett. Estefelé elvitték a csomagokat és megbeszélték, hogy legközelebb kinél, mikor lesz disznóvágás (ahol kezdődik megint minden előlről).

Igy éltek akkoriban a családok. Friss húst csak disznóvágáskor ettek, mert nem volt hűtőszekrény, hogy lefagyasszák.

Én úgy gondolom, hogy abban a korban nagyobb volt a baráti, rokoni összetartás, mert ezek

a szokások összehozták az embereket.

Ilyen szokás volt még a kukoricatorés, fosztás, tollfosztás is, amit a későbbiekben szeretnénk feleleveníteni, és megörökíteni.

Visszatérve a mai nap eseményeire, hagyományörző tagjaink *Matus Ferenc* –a böllér- irányítása alapján megpróbáltuk a régmúlt idők disznóvágását a régi hagyományok alapján lebonyolítani.

Dicséret illeti idősebb, fiatalabb tagjainkat közreműködésükért, nagyon élvezték a közösségben eltöltött munkavégzést. Mikor vége lett, megkérdezték vajon jövő héten is lesz e ilyen disznóvágás

Itt kell megjegyezni, hogy tagjaink olyan lelkesen álltak az eseményhez, hogy szinte mindenki hozzájárult valamilyen adománnyal, pénzzel, kellékekkel, ami a disznóvágáshoz szükséges volt. Köszönet nekik.”

Tisztelettel:

Szűcs Imréné, a Hagyományörző Egyesület elnöke”

Mivel e nagyszerű kezdeményezés vendége lehettem, örömmel és szívesen adom közre Szűcs Imréné, mindenki „Angyélkája” írását és kezdeményezését, hiszen minden érték, ami újra összehozza az embereket, ami egymásról és a szeretetről szól.

10 éves fennállásukban, 5 éve vannak együtt a fiatal táncosokkal, amit a disznóvágási események után, együtt ünnepeltek egy nagyszerű disznótorral, a művelődési házban. Öröm volt látni, mennyi tisztelettel forgatják meg a jelenlévők – korosztálytól függetlenül – egymást. Az együtt töltött évek eseményeit – Kovácsné *Toldi Ildikó* –, a táncosok irányítója, filmvetítéssel elevenítette föl.

Az ének, a tánc összetartó erő a falusi közösségekben, az a fontos, hogy fennmaradjon. Meg az is, hogy újra feléledjenek ezek az alkalmak, ahol tovább vihetők a régi, egymásra figyelő, egymást becsülő események.

A képeket *Kovácsné Toldi Ildikó* készítette.

Szűcs Imréné az Egyesület elnöke

Közreadta

Dr. Gerzanics Magdolna

www.gerzanics.hu

Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

Pécssett - Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán Saltzer Géza karnagynál és a Szerkesztőségben